



پوهنتون سلام
پوهنځي شرعيات وقاتون
برنامه ماستري تفسير و حديث



دولت جمهوري اسلامي افغانستان
وزارت تحصيلات عالي
رياست پوهنتونهاي خصوصي

قلب در روشنائي قرآن

(پايان نامه تحصيلي دوره ماستري)

محقق: عبدالمصور "منيب"

استاد رهنما: دوكتور عبدالباري "حميدي"

سال: ۱۳۹۹



پوهنتون سلام
پوهنځي شرعيات و قانون
برنامه ماستري تفسير و حديث



دولت جمهوری اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
ریاست پوهنتونهای خصوصی

قلب در روشنائی قرآن

(پایان نامه تحصیلی دوره ماستری)

محقق: عبدالمصور «منیب»

استاد رهنما: دوكتور عبد الباری «حمیدی»

سال: ۱۳۹۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



پوهنتون سلام



پوهنځی شرعیات و قانون

دیارتمنت تفسیر و حدیث

بورده ماستری

تصدیق نامه

محترم: عبدالمصور (منیب) ID_نمبر 383-97-sh-msT محصل دورچهارم تفسیر و حدیث از

رساله ماستری خویش زیر عنوان: قلب در روشنائی قرآن کریم

بسه روزیو تاریخ 9/9/1399 هـ ش موفقتانه دفاع نمود، و به اساس

بررسی هیأت تحکیم مستحق 70 (نمره به عدد) هفتاد (نمره به حروف) گردید،

موفقت شمان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیأت تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتر فصیح الله عبدالباقي	عضو هیأت	
۲	دکتر محمد اسماعیل لیبیب بلخی	عضو هیأت	
۳	دکتر عبدالباری حمیدی	استاد رهنما و رئیس جلسه	

..... معاون علمی

..... آمر بورده ماستری

خلاصه

بدون شک او تعالیٰ توسط کتاب مقدس خود بر ما منت نهاده است کتابی که فرموده هایش برای بشریت نور و هدایت است.

برای اینکه از هدایات قرآن کریم مستفید شویم به قلب سالم و پاک نیاز داریم قلب سالم همان است که ما را در رسیدن به اهداف دنیوی و دینی یاری نموده و فرمانروای تمام وجود ما بوده باشد.

قلب، محل ایمان علم و عقل و ادراک است در صورت کور بودن آن به حیات طیبه و حالت مطمئن رسیده نمی توانیم ازین رو ما درین رساله بحث های خود را روی موضوعات مربوط به قلب قرار داده و قلبها را به زنده و مرده تقسیم نمودیم و با مطالعه این رساله می توان این علت های بیماری قلب را شناخت و از اثرات منفی آن خود داری نمود.

فهرست مطالب

صفحه	موضوع
Error! Bookmark not defined.	مقدمه
Error! Bookmark not defined.	اهمیت موضوع:
Error! Bookmark not defined.	اسباب اختیار موضوع:
Error! Bookmark not defined.	روش تحقیق:
Error! Bookmark not defined.	پیشینه های تحقیق:
Error! Bookmark not defined.	اهداف تحقیق:
Error! Bookmark not defined.	منابع تحقیق:
Error! Bookmark not defined.	سؤالات تحقیق

فصل اول

حقیقت قلب اهمیت و انواع آن

Error! Bookmark not defined.	مبحث اول: چگونگی حقیقت قلب:
Error! Bookmark not defined.	مطلب اول: تعریف قلب در لغت:
Error! Bookmark not defined.	مطلب دوم: تعریف قلب در اصطلاح:
Error! Bookmark not defined.	مطلب سوم: مفهوم قلب در اصطلاح قرآن کریم:
Error! Bookmark not defined.	مطلب چهارم: الفاظ مشابه و یا مرادف آن:
Error! Bookmark not defined.	مبحث دوم: اهمیت قلب و وظائف و ویژگی های آن:
Error! Bookmark not defined.	مطلب اول: اهمیت قلب:
Error! Bookmark not defined.	مطلب دوم: وظایف قلب:
Error! Bookmark not defined.	مطلب سوم: قلب محل ایمان:
Error! Bookmark not defined.	مطلب چهارم: قلب محل تقوی:
Error! Bookmark not defined.	مطلب پنجم: قلب محل سکون و آرامی:
Error! Bookmark not defined.	مطلب ششم: قلب جایگاه خاطره ها و عواطف:
Error! Bookmark not defined.	مطلب هفتم: قلب جایگاه خورسندی ها و غم و اندوه:
Error! Bookmark not defined.	مطلب هشتم: قلب جایگاه آفت و محبت:
Error! Bookmark not defined.	مطلب نهم: قلب جایگاه فهم و درک:
Error! Bookmark not defined.	مبحث سوم: انواع قلوب
Error! Bookmark not defined.	مطلب اول: قلب سلیم:
Error! Bookmark not defined.	خشوع قلب:

Error! Bookmark not defined.: **مطلب دوم: قلب مرده:**
Error! Bookmark not defined.: **مطلب سوم: قلب زنده:**
Error! Bookmark not defined.: **ب: قلوب صحابه:**
Error! Bookmark not defined.: **ج: قلوب اصحاب کهف:**
Error! Bookmark not defined.: **د: قلوب حواریون عیسی:**
Error! Bookmark not defined.: **قلوب پیروان عیسی:**
Error! Bookmark not defined.: **نتیجه گیری این فصل:**

فصل دوم

قلب مریض و نشانه های بیماری آن

Error! Bookmark not defined.: **مبحث اول: قلب مریض و صفات آن:**
Error! Bookmark not defined.: **مطلب اول: لهو و لعب:**
Error! Bookmark not defined.: **مطلب دوم: انکار:**
Error! Bookmark not defined.: **مطلب سوم: گناه:**
Error! Bookmark not defined.: **مطلب چهارم: شک:**
Error! Bookmark not defined.: **مطلب پنجم: تحول پذیری قلب:**
Error! Bookmark not defined.: **مطلب ششم: قلبهایی نفرین شده:**
Error! Bookmark not defined.: **مطلب هفتم: کور بودن قلب از فهم قرآن:**
Error! Bookmark not defined.: **مطلب هشتم: سختی های قلب:**
Error! Bookmark not defined.: **مطلب نهم: کجروی:**
Error! Bookmark not defined.: **مبحث دوم: اسباب بیماری و فساد قلب:**
Error! Bookmark not defined.: **مطلب اول: معاصی:**

مطلب دوم: مطلب دوم: شرک: ۱۰۲

مطلب سوم: عناد و سرکشی: ۱۰۴

مطلب چهارم: نفاق: ۱۰۵

مطلب پنجم: گونه های بیماری قلبها در قرآن کریم: ۱۰۶

Error! Bookmark not defined.: **نتیجه گیری این فصل**

فصل سوم

فساد قلب و علت های بیماری آن

Error! Bookmark not defined.: **مبحث اول: مفسدات قلب و علل بیماری آن:**
Error! Bookmark not defined.: **مطلب اول: مفسده ی اول، کثرت اختلاط با مردم:**
Error! Bookmark not defined.: **مطلب دوم: مفسده ی دوم، آرزوها:**

Error! Bookmark not defined.	مطلب سوم: مفسده ی سوم، سیری:.....
Error! Bookmark not defined.	مطلب چهارم: مفسده ی چهارم، خواب زیاد:.....
Error! Bookmark not defined.	مطلب پنجم: مفسده ی پنجم، نگاه کردن حرام:.....
Error! Bookmark not defined.	مطلب ششم: مفسده ی ششم، صحبت کردن زیاد:.....
Error! Bookmark not defined.	مبحث دوم: اسباب تخریب کننده قلب و عوامل آن:.....
Error! Bookmark not defined.	مطلب اول: بیماری قلب در آیات قرآن:.....
Error! Bookmark not defined.	مطلب دوم: اختلاف و موضع گیری قلبها:.....
Error! Bookmark not defined.	مطلب سوم: بیماری دلها و علاج آن:.....
Error! Bookmark not defined.	مبحث سوم: منشأ بیماری های قلب از طغیان نفس.....
Error! Bookmark not defined.	مطلب اول: دوری گرفتن از شرارت های نفس:.....
Error! Bookmark not defined.	مطلب دوم: نفس مانع رسیدن به خداوند:.....
Error! Bookmark not defined.	مطلب سوم: ویژگی های نفس:.....
Error! Bookmark not defined.	مطلب چهارم: عواطف درونی انسان:.....
	مطلب پنجم: اقوال مفسرین در مورد قساوت قلب وسخنان دانشمندان پیرامون جمله (أَوْ أَشَدُّ
Error! Bookmark not defined.	قَسْوَةً):.....
Error! Bookmark not defined.	مطلب ششم: دلهای بیمار:.....
Error! Bookmark not defined.	نتیجه گیری این فصل:.....
9	نتیجه گیری عمومی.....
9	پیشنهادهات:.....
Error! Bookmark not defined.	فهرست آیات قرآن کریم.....
Error! Bookmark not defined.	فهرست احادیث.....
Error! Bookmark not defined.	فهرست أعلام.....
10	مراجع ومصادر.....

نتیجه گیری عمومی

درین اثر علمی با استفاده از آیات قرآنکریم و احادیث پیامبر □ توأم با آثار علمی سلف استفاده بعمل آمده است برخی آنها چنین تذکر میدهم:

قرآنکریم راجع به موضوعات قلب و چگونگی آنها ما را طوری رهنمائی کرده است تا اسباب و صلاح آن را درک نموده و دارویی برای آنها از آیات و روایات تهیه نمائیم، و نیز دانستیم که جهت صلاح و بهبودی قلبها نصائح و اندرزهای مفید بکار است، لذا یگانه چیزی که ما را برای درست نمودن آن یاری میدهد شنیدن چنین مواعظ قرآنی و پند های سالم راجع به قلبها است.

بدون شک از جمیع فصول و مباحث مورد بحث دانسته میشود که قلب مهمترین اعضاء انسان بوده و از صلاح آن صلاح انسان و از فساد آن فساد او میباشد. روی این منظور قرآنکریم برای اصلاح آن دلائل فراوانی را ارائه می نماید تا از آن استفاده صورت گیرد. نیز دانستیم که قلب و عقل با هم ارتباط ناگزیرستنی دارند که از هم جدا ناپذیر اند. و هرگاه دماغ انسان به شکلی از اشکال تأثیر پذیر شود قلب نیز تأثیر پذیر خواهد بود. و نیز از مطالب گذشته فهمیدیم که بدون قلب سلیم انسان نمیتواند نیز پروردگار بهره مند شود.

پیشنهادهات:

بدون شک انسان به رفع نیازها و دوری از فساد های ظاهری و باطنی خویش و آنچه که مایه انحطاط و جامعه انسانی است، زمانی موافق میگردد که از عوامل درونی این انحرافات شناخت دقیق داشته باشد، و نیز عوامل اصلی خیر و نیکویی را در وجود خود شناخته و تقویه نماید، و دانستن حقایق متذکره ایجاب تحقیق علمی را می نماید از همین جهت نکات آتی ذیل پیشنهاد میگردد:

- ۱- به منظور رسیدن به اهداف اساسی بهتر است که ما دارای قوی و عزم آهنین
- ۲- ما زمانی به صلح و سلامتی دست می یابیم که متمسک به قرآن و شریعت باشیم در صورتیکه اعمال ما مطابق به کردار ما نباشد نمیتوانیم قلب خدا ترس و خاشع داشته باشیم، پس برای اینکه قلبهای ما با این دو اصل صیقل شود بهتر است تا آنها را با این دو اصل آراسته سازیم.
- ۳- به وزارت محترم ارشاد حج و اوقاف و به شوری های علماء در سطح مملکت و به سایر مراجع ذی ربط پیشنهاد مینمایم تا حلقات منظم درسی را توسط افراد مشخص در مساجد، مدارس، مکاتب و پوهنتون ها و یا در خارج از این اماکن تدوین نمایند تا در مواعظ و خطبه هایشان مشخصاً موضوعات قلب را با خوبی ها و اثرات آن و علل بیماری و تداوی آن به صورت منظم و مسلسل ارائه بدارند.
- ۴- به پوهنتون سلام و سایر مراجع علمی پیشنهاد می نمائیم تا با راه اندازی سیمینارها و کنفرانس های علمی راجع به موضوع قلب تحقیق هرچه بیشتر نمایند.
- ۵- از علماء و دانشمندان کشور خواهانیم تا راجع به شناخت و علل بیماری های قلب تحقیقات لازم نموده و مردم را از آن مستفید نمایند.

مراجع ومصادر

- 1- القرآن الكريم.
- 2- ابو سعود، محمد بن محمد العمادى (ت: ٥٩١ هـ) ارشاد العقل السليم الى مزاياى قرآن الكريم. ناشر: دار احياء التراث العربى. بيروت - لبنان.
- 3- ابن عاشور، محمد بن طاهر بن محمد (ت: ١٣٩٣) التحرير والتنوير ٣٠ مج تونس، دار سحنون ١٩٩٧ م.
- 4- ابن قيم جوزيه، محمد بن ابى بكر بن ايوب (ت: ٧٥١) التبيان فى اقسام القرآن. / الجواب الكافى بيروت دار الكتب العلمى/ الداء والدواء تحقيق محمد جميل غازى قاهره. / طب القلوب لابن جوزى.
- 5- ابن ماجه: ابو عبدالله محمد بن يزيد القزوينى (ت: ٢٧٦) سنن ابن ماجه تحقيق محمد فواد عبدالباقي بيروت دار الفكر.
- 6- الفروق اللغوية، ابو هلال الحسن بن عبدالله بن سهل بن سعيد بن يحيى بن مهران العسكرى، (ت: ٣٩٥ هـ) حقق وعلق عليه محمد ابراهيم سليم، دار العلم والثقافة للنشر والتوزيع، القاهره - مصر.
- 7- ابن منظور، احمد بن مكرم بن على، ابو الفضل، جمال الدين انصارى الرويفعى الافريقى، (ت: ٧١١ هـ) لسان العرب ناشر دار الصادر لبنان - بيروت.
- 8- ابن القيم جوزيه، محمد بن ابى بكر بن ايوب - مدارج السالكين بين منازل اياك نعبد واياك نستعين - دار الكتاب العربى - بيروت الطبعة الثانية، ١٣٩٣ - ١٩٧٣ .
- 9- ابن تيميه: ابو عباس احمد بن عبدالرحيم حرانى (ت: ٧٢٨) امراض القلوب قاهره مطبعة السلفية. / الفتاوى الكبرى تحقيق حسين محمد محمود بيروت دار المعرفة. / مجمع الفتاوى تحقيق عبدالرحمن بن محمد بن قاسم العاصمى النجدى. (ت: ٢) مكتبه ابن تيميه.
- 10- بخارى، محمد بن اسماعيل ابو عبدالله الجعفى (ت: ٢٥٦) الجامع الصحيح المختصر.
- 11- بيضاوى، ابو فتح، عبدالله بن محمد بن محمد بن محمد الفارسى (ت: ٥٣٧) تفسير انوار التنزيل واسرار التأويل بيروت دار الفكر.
- 12- بيهقى، ابوبكر احمد بن حسين بن على (ت: ٤٥٨) شعب الايمان تحقيق محمد سعيد بيروت دار الكتب العلمية.

- 13- بلياوى، ابو الفضل عبدالحفيظ بلياوى، استاذ ادب ندوة العلماء، آرام باغ كراچى، شعبان المعظم (ت: ١٣٤٩ هـ). **مصباح اللغات**.
- 14- تحفة الاحوذى، للامام الحافظ ابى العلاء محمد عبدالرحمن ابن عبدالرحيم المباركفوري (ت: ١٣٥٣ هـ). دار الاحياء التراث العربى، مؤسسة التاريخ العربى. بيروت لبنان.
- 15- ترمذى، ابو عيسى محمد بن عيسى السلمى (ت: ٢٧٩) **سنن الترمذى**. تحقيق محمد شاکر بيروت التراث العربى.
- 16- دمشقى، ابو الفداء، اسماعيل بن عمر كثير القرشى، (٧٧٤ - ٧٠٠) **تفسير القرآن العظيم** ناشر: دار طيبه للنشر والتوزيع، طبع دوم، ١٤٢٠ هـ ١٩٩٩ م.
- 17- راغب اصفهانى، ابو قاسم الحسين بن محمد بن مفضل (ت: ٥٠٣ هـ) **معجم مفردات الفاظ القرآن** تحقيق ابراهيم شمس الدين ط بيروت دار الكتب العلمية. (١٤١٨ - ١٩٩٧)
- 18- رازى: فخر الدين محمد بن عمر تميمى شافعى (ت: ٦٠٤ هـ) **التفسير الكبير او مفاتيح الغيب** ٣٢ مج بيروت دارالكتب العلمية. (١٤٢١ هـ ٢٠٠٠ م).
- 19- سمرقندى، ابو ليث نصر بن محمد بن احمد بن ابراهيم (ت: ٣٧٣ هـ) **تفسير سمرقندى**. تحقيق محمود مطرجى بيروت دار الفكر.
- 20- سيوطى، جلال الدين، عبدالرحمن بن ابى بكر، متوفى: ٩١١ هـ - **الجامع الصغير فى الاحاديث البشير النذير** - ناشر: دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع بيروت.
- 21- سعيد، عبدالرحمن بن ناصر **تيسير كريم الرحمن فى تفسير كلام المنان** تحقيق ابن عثيمين بيروت مؤسسة الرسالة ١٤٢١ هـ ٢٠٠٠ م.
- 22- شيبانى، ابو عبدالله، احمد بن حنبل مسند امام احمد بن حنبل - ناشر: مؤسسة قرطبة، القاهرة ١٩٨٨ م.
- 23- شنقى محمد الامين بن محمد بن المختار عبدالقادر الجكنى **اضواء البيان** تحقيق: مكتبه البحوث والدراسات بيروت دار الفكر (١٤١٥ هـ ١٩٩٥ م).
- 24- شوكانى، محمد بن على الشوكانى - **فتح القدير الجامع بين الرواية والدراية من علم التفسير** - ناشر: دار الكتب العلمية، لبنان بيروت.
- 25- طبرى، ابو جعفر محمد بن جرير بن يزيد بن خالد (ت: ٣١٠) **جامع البيان عن تأويل آى القرآن** ١٤ مج بيروت دار الفكر ٤٠٥.
- 26- **فتح البارى شرح صحيح البخارى** تحقيق محب الدين بيروت. درا المعرفة.
- 27- قرطبى، ابو عبدالله محمد بن احمد الانصارى (ت: ٤٧١) **جامع لاحكام القرآن**. القاهرة دار الشعب.

- 28- قاسمی، محمد جمال الدین بن محمد سعید بن قاسم الحلاق - **تفسیر القاسمی المسمی بمحاسن التأویل** - (ت: ۱۳۳۲ هـ - ۱۹۱۴ م). ناشر: دار الکتب العلمیة بیروت - تحقیق: محمد باسل عیون السود طبع اول (۱۴۱۸ هـ).
- 29- قطب، سید ابراهیم حسین شاذلی (ت: ۱۳۸۶) **فی ظلال القرآن**. قاهره دار الشرق .
- 30- مسلم، ابو الحسین بن حجاج القشیری النیساپوری (ت: ۲۶۱) **صحیح مسلم**.
- 31- ماوردی، ابو الحسن علی بن محمد بن محمد بن حبیب البصری البغدادی، (ت: ۴۵۰ هـ) **النکت والعیون**، ناشر: دار الکتب العلمیة، بیروت لبنان تحقیق: سعید بن عبدالقصور بن عبدالرحیم.
- 32- مناوی، محمد عبدالرؤوف - **التعریفات** - دار الفکر بیروت، طبع: اول سال.
- 33- نسفی، عبدالله بن احمد بن محمود حافظ الدین ابو البرکات النسفی (ت: ۷۱۰) **مدارک التنزیل حقایق التأویل**. طبع بیروت - لبنان.
- 34- هیثمی، شهاب الدین ابو العباس احمد بن محمد بن محمد بن علی بن حجر (ت: ۹۷۳) .

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af